

Glasilo
„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Odgovorni urednik:
Jakob Dimnik,
učitelj v Ljubljani.

Št. 5.

Ljubljana, 1. sušca 1894.

XXXIV. leto.

Vsebina: J. Dimnik: Spisovni pouk. — Fr. Trošt: Popis priprav in poskusov pri obravnavi beril iz prirodoslovja. — A. Likozar: Opravila v šolski drevesnici meseca sušca. — Iz deželnega zbora kranjskega. — Književnost. — Listek. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Spisovni pouk.

(Dalje.)

6. razred.

Učni smoter: „Nadaljevanje vaj v 5. šolskem letu, pa v večjem obsegu. Pretvarjanje lahkih poetičskih beril v prozo. Pisma in jednoviti pravilni sestavki“.

S 6. razredom se prične zgornja stopinja ljudske šole. Zaradi tega pa ne smemo še previsokih zahtev gledé spisovnih nalog na učenca staviti. Snov se vzemi vedno iz vpeljane čitanke. Daljša berila skrajšujejo se naj s pomočjo vprašanj ali pa se naznani glavna ali osnovna misel berila. Dokaže se razporedba, osnutek ali načrt ali pa se razporedba z nova razširi v navadni spis.

Berila naj se tudi izpreminjajo iz vezanega v nevezani govor, vendar je treba pomniti, da pesmi ne smejo biti predolge. V to so pripravne posebno epične pesmi, basni, zgodovinske slike itd. Te vaje so najboljši prehod k prostemu spisju. Pesmi: „Mravlja s kobilico“, „Sraka in mlade“, „Jablan in smreka“, „Spartanka“ itd. so prav pripravne za izpreminjevanje v prozo.

Povesti, obstoječe iz golih stavkov se spisujejo z razširjenimi stavki.

Sestavljajo naj se životopisi slavnih vladarjev ter zapisujejo dogodki iz vsakdanjega življenja, o kojih se je poprej temeljito razgovarjalo.

V 6. razredu zahteva učni črtež tudi pisanje pisem. Sicer se otrok težko postavi na pisateljsko stališče in lahko se pripeti, da svoje čute le navidezno razodeva, a učiti se pa mora otrok pisati pisma, ker so potrebna. Natančno je pa treba razložiti otroku dele pisma, kakor: napis, ogovor, uvod, vsebino, sklep, datum in obliko. To se najlažje razloži pri pisanji pisma. N. pr.

„Ivan je bolan, hudo kašlja ter mora doma ostati. Zaradi tega prosi prijatelja Stankota, da ga blagovoli opravičiti pri gospodu učitelju“. Metodična pot.

Najprvo ogovori Ivan prijatelja Stankota: Piše mu: Ljubi prijatelj! Dobri Stanko! Kako bi še lahko pisal? Za ogovorom moramo narediti klicaj!

Sedaj naznani Ivan vzrok svojega pisanja. Zakaj je pisal Stankotu? Lahko mu torej piše: Danes moram doma ostati, ker zelo kašljam; ali: hud kašelj me sili, da danes ostanem doma; ali pa: danes ne smem v šolo

Za tem sledi pravna vsebina pisma. Kaj zahteva Ivan od Stankota? Svojega prijatelja prosi, da ga blagovoli opravičiti pri gospodu učitelju. Kako mora torej pisati? Bodi tako prijazen in opraviči me pri gospodu učitelju! Kako bi še lahko rekel?

Ivan bi ga lahko tudi česa družega prosil; n. pr. prijatelj naj ga blagovoli obiskati in mu pokazati nalogo; ali pa prijatelj naj mu posodi „Zlati orehe“, ker mu je zelo dolg čas itd.

Potem pride sklep pisma na vrsto. Obliko pisma mora pa učitelj učencem pokazati. Naposled zapiše se še kraj in datum.

Pismo se pa tudi lahko izpremeni; n. pr. Bodi tako dober in opraviči

Pišemo pa tudi lahko drugačna pisma. Prijatelju voščimo srečo, stricu ali teti se zahvalimo za prejeto darilo, posojeno knjigo vračamo prijatelju in se mu zahvaljujemo, dalje vabimo lahko prijatelja ali znanca na pohod itd. Sploh naj pa bodo prva pisma vzeta iz otročjega življenja, katere učitelj narekuje in učenci naj jih pa potem predelujejo in posnemajo. Prav dobra vaja za to so pisma z zgodovinsko in zemljepisno vsebino, ker so potem v resnici le prosta posnemanja.

Za izpremenjavo je pa najboljša vaja, če učenec število pisca prenese v množino, če dotičnika, komur piše ogovori z „Vi“ namesto „Ti“, če uvod spremeni itd.

Tudi moremo narekovati dogodke iz življenja ali zahtevati pismeni odgovor na pisma odraslih ljudi.

Sploh naj pa bodo vsi izdelki pravilni in snažni; otroci naj jih hranijo za poznejše življenje.

Konečno naj omenim še, da še tako dolgo razlaganje ne koristi toliko, kakor, če učitelj sam pismo napiše in je potem učencem pokaže.

Za 6. razred zahteva učni črtež tudi jednovite opravilne sestavke. Tu sem spadajo: naročilni listi, okrožnice, računi, pobotnice, potrdila, spričevala.

Več o tem se nahaja v vsaki boljši jezikovni knjigi ali slovnici, omenim le: „Slovenski spisovnik“, svetovalec v vseh pisarskih opravilih. Spisal Andrej Praprotnik. Izdala in založila družba sv. Mohora v Celovcu 1879. l.

7. razred.

Učni smoter: „Izpreminjanje popisovalnih in pripovednih pesmij v prozo. Popisi in povesti po danih razporedbah; opisovanje lastnih prigodkov in opazovanj, ko se je poprej o njih razgovarjalo. Narekovanje pravopisnih pravil, katera je posebno treba zatrjevati; pisma, opravilni sestavki, prošnje, javna oznanila, zadolžnice, oporoke“.

Ob izpreminjevanji popisovalnih in pripovednih pesmij v prozo ter o popisih in povestih po danih razporedbah smo že pri 6. razredu govorili. Isto velja s pomnoženimi zahtevami tudi za 7. razred.

Opisovanje lastnih prigodkov in opazovanj se pa nanaša na dogodke iz vsakdanjega življenja n. pr. sprehod, nevihta, požar, žetev itd. Ob vsakem dogodku se moramo pa poprej z učenci v šoli razgovarjati in zaznamovati s posameznimi besedami snov predstavljanja, če hočemo, da dosežemo dovoljen uspeh. Vsi opisi naj se vadijo na lahkih vzgledih in ne smejo obsezati nič neznanega, ker to je bolj prosto spisovanje. Otroka je treba torej na nalogo dobro pripraviti in mu pri izvrševanju pomagati, da najde pravo vsebino. Semkaj spadajo tudi spisi letnih časov, slavnostij, šeg, navad, ki pa ne smejo biti pretežki ali preobširni.

Učni črtež nam predpisuje tudi narekovanje pravopisnih pravil. No, teh nimamo v slovenskem veliko in učenci naučé se jih navadno že prej, preden pridejo v 7. razred.

Plodonosno je v tem šolskem letu pisanje pisem, bodisi prijateljskih ali opravilnih, zato ker otroka v teh letih tudi že doma v to spodbujajo. Snov za to bi bila: vošilna, pomilovalna, zahvalna, naročilna in opominjevalna pisma.

Izmed opravilnih sestavkov se pa vadijo: prošnje, javna oznanila, zadolžnice in oporoke.

Vse, kar sem povedal o tem pri 6. razredu, velja tudi za 7. razred.

Kot pomožne knjige za učitelje se priporočajo poleg A. Praprotnikovega „Slovenskega spisovnika“ tudi A. Funtkovo „Obrtno spisje“ in dr. J. Tavčarjev „Slovenski pravnik“. (Konec prih.) — **J. Dimnik.**

Popis priprav in poskusov pri obravnavi beril iz prirodnoslovja.

(Dalje.)

Umazana deževnica se zgubi v zemljo. Tu se preceja skozi razne luknjičaste tvarine: prst, pesek, gramoz, premoči tudi najtrjo skalo, ker je luknjičasta, če se luknjice tudi s prostim očesom ne vidijo, (o luknjičavosti teles govorim pozneje,) pride do težko prodirne plasti n. pr. gline, skale ter predere kot čista studenčnica na dan. Na potu se navzame necega plinastega telesa, ogljenčeve kisline, ki ji daje neko okrepevalno moč.

5. Ker prihajajo izvirki in studenci iz globočine, ne zmrznejo, kajti v globočini je topleje, kakor v kleti. Globokejša ko je klet, toplejša je. Nekateri vreli pridejo iz prav velike globočine, zato imajo prav gorko vodo. Taki se imenujejo toplice, katere rabijo bolniki. Na Kranjskem so take toplice pri Novem Mestu, na Štajerskem Laške in Rinske toplice, na Koroškem pa pri Beljaku. V Kamniku je pa le kopališče z mrzlo vodo. Tu sem se pridejo ljudje po Kneipovem načinu zdraviti.

6. Ako denem v kozarec vode nekoliko sladkorja, se ta v vodi „razide“, pravimo da se razstopi. Voda ima okus po sladkorji. V vodi se razstopé mnoga telesa, ki jim pravimo soli n. pr. solitar, galun, bakrena galica itd. (Se pokaže in rastopi). Smola in pečatni vosek se topita v vinskem cvetu, s čemur tudi take madeže na obleki odpravimo. (Se pokaže.) Kapljevina, v kateri se topi kako telo, je topilo. (Voda, vinski cvet.) Topilo dobi okus in barvo stopljenega telesa. (Več o tem na drugem mestu.)

Ako postavim v kozarec čiste vode jajce, pade na dnó. Ako pa pridenem nekoliko soli in pomešam, se bo začelo vzdigovati in to tembolj, čim več bom soli pridjal. Slana voda je gostejša, kakor neslana. — V slani morski vodi človek ložje plava, nego v jezeru ali reki. Morje nosi težje ladije, kakor reka, zato mora morska ladija nekaj bremena odložiti, ko pride v reko, ako je bila zelo obložena.

[Podal sem tu dovolj gradiva za obravnavo berilnega spisa „Voda“. Popisana je bila voda kot prirodna (nahajanje, uporaba, korist, lastnosti). Kolikor je bilo primerno za starostno stopnjo učencev, ki rabijo „Drugo berilo“, pojasnili so se nekateri fizikalni pojmi in prikazi (trdna, kapljiva in plinasta telesa, posebno z ozirom na vodo, precejanje (Filtriren) in razstop (Auflösung).] (Dalje prih.) **Fr. Trošt.**